

YO'L-TRANSPORT HODISASINING OLDINI OLISH UCHUN YANGI KONTSEPTSIYA

Xaydarov Murodjon Akbaraliyevich- katta o'qituvchi,

Sobirov Ma'murjon Marufjonovich- katta o'qituvchi,

Nasirov Ilxam Zakirovich- professor, t.f.n.

Andijon mashinasozlik instituti

Bugungi kunda tumanli ob-havo qalin qo'yiqlashib yo'lda harakatlanishga qiyinchilik tug'dirmoqda va tuman uzoq davom etishi kuzatilmoqda. Yomg'irli kunlarda yoki tumanli kunlarda, uzoqni ko'rish cheklangan bo'ladi. Shu sababli avariya hodisasi sodir bo'lmoqda. Ammo ushbu lazerli quril tumanli ob-havoda ham o'z lazerli chirog'i bilan bu muammoni hal qilishdada ancha foyda beradi.. Bu qurilma avtomobilning orqa tarafida qizil lazer chiroq vositasi sifatida ishlaydi, Bu esa tumanli kunlarda havoda qizil rangli chiroq shaklidagi nurni yaratishi mumkin. Avtomobilni xavfsizlik masofasini saqlashga e'tibor berish uchun harakatlantiruvchi kuchga aylantirishi mumkin bo'lgan juda qulay va ajoyib sharoit ega [1-4].

Bundan tashqari, quyoshli kunlarda ham uni yoqsangiz, yo'lda qizil chiziqni ko'rishingiz mumkin. Shu orqali yo'lni ham aniq ko'rish mumkin. Avtomashinalar uchun lazer sensor chirog'i avtomashinaga o'rnatilib, tumanli va yomg'ir, tumanli qor sharoitda ham masofani ochib beradi.

Lazerli qurilma har qanday sharoitlardagi ob-havoga chidamli bo'lib ular xuddi tormoz chiroqlari kabi korroziyaga qarshi alyuminiy qotishmasidan tayyorlangan (18x25 mm) suyuq va zarbaga chidamli silindirdirdan tashkil topgan. "Stop signali" ning old tomonida lazer nuri o'rnatilgan yumaloq optikasi mavjud. Shu sababli, qurilma yo'lda (avtomobil orqasida) yorqin lazerli uchburchak to'xtash chizig'ini namoyon qiladi [5-8].

Miniatyura "stop" 40 x 22 mm o'lchamli metall ushlagich bilan jihozlangan bo'lib, buning yordamida qurilmaning burchagi osongina moslashishi va uni eng aniq bo'lmagan joyga qo'yishi mumkin. Stop signalini tuzatish uchun vintni yoki ikki tomonlama lentadan foydalanishingiz mumkin. Qurilma standart "stop signal" chiroqlariga yoki orqa tomondagi chiroqlar bilan birga o'rnatish mumkin.

Lazer to'xtatish signalini o'rnatish jarayoni maxsus qobiliyatlarni talab qilmaydi. Sizga kerak bo'lgan hamma narsa, birinchi navbatda, uni qayerga o'rnatishni yaxshiroq aniqlash. Odatda ushbu turdagi qurilmalarni quyidagi avtomobil qismlariga o'rnatiladi [9-13]:

- spoyler ostida;
- plitalar ostida;
- faraning yoniga;

Lazerli qurilmani quyidagicha o'rnatishingiz mumkin:

- Lazerni ushlagichga joylashtiring, keyin uni yopishtiruvchi plastinka yoki mashinaning vintla joyiga o'rnatilishi kerak.
- Qurilmani shamolga 45 gradus daraja burchakka (boshqa haydovchilar ko'rishi uchun) yo'naltiradigan qilib sozlang.

Qurilma elektr orqali ishlashini inobatga olgan holda uni kerakli joyga o'rnatish lozim. Shuning uchun ulanishning uchta yo'li mavjud: yorituvchi chiroqlarga, to'xtash signalini beruvchi chiroqlarga yoki tumanli chiroqlarga.

Ko'rsatkich tormozni faqat siz "oyoq" ga ulanganingizda yonishi kerak.

Qurilmani ulash uchun, o'rnatilishi kerak bo'lgan joydagi similar to'plmani oching va uni simlarga ulang. Shundan so'ng, "salbiy" simni toping va uni "massa" ga ulang. Bundan tashqari o'rnatilgandan so'ng lazer silikon lenta bilan ishlov berilishi kerak [14-18].

Qurilmaning qanday ishlashini bilib oling. Buning uchun dvigatelni ishga tushiring va tormozni bosing. Mashinaning orqasida, 25 metrgacha masofani ko'rsangiz, qizil chiziqni paydo bo'lganini ko'rasiz, demak uning o'rnatilishi muvaffaqiyatli bo'ldi.

Avtomobilni ushbu chiroqlari uni xavfsiz masofa va qulay sharoit yaratishga yordam beradi. Shuningdek ko'zga yomon ta'sir ko'rsatmaydi. Bundan tashqari, quyoshli kunlarda uni yoqsangiz, yo'lda faqat qizil chiziqni ko'rishingiz va raqamli belgilarni ham aniq ko'rish mumkin bo'ladi.

Respublika hududida har yili o'rtacha 9-10 mingta yo'l-transport hodisasi ro'y beradi. Ularning 2 mingdan ortig'i odamlar qurbon bo'lishiga olib kelmoqda. Buni oldini olish maqsadida yangi kontsepsiya qabul qilindi [19-23].

Kontsepsiya quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga olgan:

-yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasidagi normativ-huquqiy bazani yanada takomillashtirish, shu jumladan Yo'l harakati qoidalarini qo'pol buzganlik uchun javobgarlik choralarini yanada kuchaytirish;

-yo'l infratuzilmasini kompleks takomillashtirish, yo'llar sifatini yaxshilash, transport vositalarining xavfsiz harakatlanishi uchun ishonchli sharoitlar yaratish;

-yo'l harakati ishtirokchilarining huquqiy madaniyati, zarur bilimlari va malakasini oshirish, intizomini mustahkamlash;

-yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasida normativ-huquqiy bazani mustahkamlash;

-jismoniy va yuridik shaxslarning avtotransport vositalarini videoregistratorlar bilan jihozlash, yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash sohasida qoidabuzarliklarning oldini olish maqsadida ularni qo'llash bo'yicha normativ tartibni belgilash tadbirlarini tashkil qilish [24-27].

Bularni bartaraf etish yo'llari ham yetarlichadir. Ammo shuni ta'kidlab o'tish joizki, transport hodisalarini oldini olish maqsadida haydovchi va piyodalardan yuqori darajada hushyorlik talab etiladi. Agar ular yetarlicha hushyorlikka ega bo'lmasa bu kabi hodisalar ko'payishda davom etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Nasirov I.Z. Intellektual transport tizimlari. Darslik. ISBN 978-9910-799-39-6. Andijon: Omadbek print number one, 2024- 227 b.
2. Nasirov I.Z. Transport vositalarining bort axborot tizimlari. Darslik. ISBN: 978-9910-08-049-4. Andijon: Omadbek print number one, 2024- 140 b.
3. Gaffarov Makhhammadzokir Toshtemirovich , Nasirov Ilham Zakirovich , Sobirova Tursunoy Abdipatto kizi , Hakimov Mavlonbek Solijon ugli. (2023). Recovery Of Fines From Drivers Of Foreign Vehicles. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 3589–3591. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.446>.
4. Rustamjon o'g, T. R. H. (2023). METHODOLOGY OF FACTORS AFFECTING THE PRIORITY OF PUBLIC TRANSPORT IN ANDIJAN CITY IN THE EXAMPLE OF BUS DIRECTION NUMBER 21. *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 2(11).
5. Toraboev, X. (2024). TWO OF BABUR SHAH STREET IN ANDIJAN CITY ANALYSIS OF THE MODERN BRIDGE CONNECTING THE PART SIGNIFICANCE. *Journal of science-innovative research in Uzbekistan*, 2(6), 231-237.
6. Turaboyev, K., & Mahmudjanov, B. (2023). CONDUCTIVITY ANALYSIS OF THE MODERN BRIDGE CONNECTING TWO PARTS OF BOBUR AVENUE IN ANDIJAN CITY. *Current approaches and new research in modern sciences*, 2(10), 103-106.
7. Nasirov Ilkham Zakirovich- Ph.D., Gaffarov Mukhammadzokir Toshtemirovich , Doctoral Student. (2023). Consequences Of Complete And Undercombustion Of Fuel. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 3597–3603. <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.448>.
8. Nasirov Ilxam Zakirovich, & Akromjonova Sayyoraxon Baxtiyor qizi. (2023). YO'L BOSHQARUVINI INTELLEKTUAL AXBOROT TIZIMLARI ASOSIDA AVTOMATLASHTIRISH . *Journal of New Century Innovations*, 21(4), 122–127. Retrieved from <http://www.newjournal.org/index.php/new/article/view/3070>
9. Gaffarov Maxammatzokir Toshtemirovich, & Nasirov Ilxam Zakirovich. (2023). YANGI O'LCHOVLARDA EVROPA XAVFSIZLIGI. EVROPA ITTIFOQIDA YASHIL KELISHUV ISTIQBOLLARI. *Scientific Impulse*, 2(15), 935–942. Retrieved from <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/13051>
10. Murodjon o'g'li, E. B., & Farhod o'g'li, I. S. (2023). SHAHAR YO 'LLARINI JIHOZLASHDA ME'YORIY TALABLARGA MOSLIGINI O 'RGANISH VA TAVSIYALAR ISHLAB CHIQISH. *Oriental Journal of Academic and Multidisciplinary Research*, 1(3), 47-50.
11. Esonboyev Behzodbek Murodjon o'g'li. (2023). O'ZBEKISTONDA TRANSPORT SEKTORINING ZAMONAVIY XOLATI VA UNING RIVOJLANISH DARAJASI. *Scientific Impulse*, 2(15),904–911. Retrieved from <https://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/13047>
12. Esonboyev Behzodbek Murodjon o'g'li, Valiyeva Mufazzalxon Kazimjanovna, & Yulbasova Navruzaxon Abduraxmonovna. (2023). Patentlash ma'lumotlarini tayyorlash va patetlashga izlash ishlarini olib borish . *Oriental Journal of Academic and Multidisciplinary Research* , 1(3), 243-248. <https://inno-world.uz/index.php/ojamr/article/view/105>
13. Насиров, И. З. (2023). ИНСОН ҚОБИЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ДАРАЖАЛАРИ. *Journal of new century innovations*, 21(4), 118-121.
14. Насиров, И. З. (2023). КАФЕДРАДАГИ ИЛМИЙ ИЗЛАНИШЛАРНИ БАЖАРИШДА ТАЛАБАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ИШЛАШИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ. *PEDAGOG*, 6(2), 299-302.
15. Nasirov , I. (2023). CONDUCTING LESSONS IN THE “MENTAL ATTACK” METHOD. *International Conference On Higer Education Teaching*, 1(1), 86-89. Retieved from <https://aidlix.comphp/aeticle/view/90>
16. Raximov Raxmatullo Rafuiqjon o'g'li, & Solimuhammadov Jamshidbek Sohijon o'g'li. (2023). LOGISTIKA TIZIMING TRANSPORT TOSHQIL ETUVCHISI. *TA'LIMDAGI*

ZAMONAVIY MUAMMOLAR VA ULARNING ILMIY YECHLARI, 7 (7), 27–33. <https://esiconf.com/index.php/mpe/article/view/546> dan olindi.

17. Raximov Raxmatullo Rafuiqjon o'g'li, & Solimuhammadov Jamshidbek Sohibjon o'g'li. (2023). TRANSPORTDA LOGISTIKA XARAJATLARINI VA TARIFLARNI SHAKLLANTIRISH. *BUTUN DUNYO ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 2 (2), 106-114. <https://esiconf.com/index.php/TOSROWW/article/view/543> dan olindi

18. Rafuqjon, R., & Rahimov, O. L. (2022). Avtomobil Transportida Tashuv Ishlarini Amalga Oshirishda Harakat Xavfsizligini Ta'minlash Uslublarini Takomillashtirish Yo'llari. *Образование И Наука В Хxi Веке*, 750-754.

19. Шодмонов С. А., Ортиков С. С., Abdiraxmonov R.A International journal for innovative Enjineering and Management Research Хиндистон Hyderabad 2021 THE RESULTS OF LOBORATORY STUDIES CONDUCTED TO DEVELOP THE TECHNOLOGIY OF RESTOROTION OF SHAFTS March-2021, Volume 10, Issue 03, Pages: 402-404. <https://ijiemr.org/downloads/Volume-10/ISSUE-3 3 0.33> ball

20. Шодмонов С. А., G'ulomov F., 3 STEPS TO TRANSPORT DANGEROUS GOODS IN UZBEKISTAN Естественнаучный журнал «Точная наука» Россия 2021 06 декабря 2021 г. Pages: 14-16. www.t-nauka.ru

21. Shodmonov, S. A., & qizi Turg'unova, G. A. (2022). Railway Transport, its Specific Characteristics and Main Indicators. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 12, 61-66.

22. Насиров Ильхам Закирович. (2022). МУСТАХИЛ ИШЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ШАКЛЛАРИ. *Конференц-зона*, 327–332. Получено с <http://www.conferencezone.org/index.php/cz/article/view/867>

23. Саримсаков А.М., Хакимов М. ПРОЕКТИРОВАНИЕ СИСТЕМ ПОЖАРОТУШЕНИЯ, СКОРОСТНОГО ДВИЖЕНИЯ АВТОМОБИЛЕЙ СКОРОЙ ПОМОЩИ НА ПЕРЕКРЕСТКАХ // *Universum: технические науки : электрон. научн. журн.* 2022. 4(97). RL: <https://7universum.com/ru/tech/archive/item/13416> (дата обращения:19.12.2022)

24. Hakimov M.S. Recovery Of Fines From Drivers Of Foreign Vehicles. (2023). *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 3589-359 <https://doi.org/10.47750/pnr.2023.14.03.446>

25. Насиров Илхам Закирович. (2023). ИНСОН ҚОБИЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНИШИНИНГ ДАРАЖАЛАРИ . *Journal of New Century Innovations*, 21(4), 118–121. Retrieved from <http://www.newjournal.org/index.php/new/article/view/3069>

26. Zakirovich, N. I. ., & Mahammadovna , S. I. . (2023). LEVELS OF DEVELOPMENT OF HUMAN ABILITIES. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(7), 341–344. извлечено от <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/noiv/article/view/5245>

27. Закирович, Н. И. ., Жалолиддин ўғли, А. С. ., & Тухтасиновна, К. Д. . (2023). ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОТХОДОВ. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(7), 345–351. извлечено от <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/noiv/article/view/5247>